

Gemeenteraad van Hengelo
Postbus 18
7550AA Hengelo

Gemeente Hengelo

Postbus 18
7550 AA Hengelo

Onderwerp	Zaaknummer	Uw kenmerk	Datum
Contouren duurzaamheidsvisie	3360074		21 januari 2022

Geachte heer/mevrouw,

Hierbij bieden we u de contourenvisie 'Hengelo nu voor de Toekomst – duurzaam kompas naar 2050 en verder' (zie bijlage) aan. Met dit document wordt een eerste stap gezet in de voorbereiding van een brede visie op duurzaamheid, een integrale aanpak en een gezamenlijke koers naar een duurzaam Hengelo in 2050. Er staat 2050, want als einddoel in de volle breedte, is de landelijke focus daar ook op gericht. Daarbij kunnen 2030 en 2040 twee grote meetpunten zijn. De in de beleidsbegroting opgenomen indicatoren blijven ijkpunten voor de eerdere afspraken. In het vervolgproces kunnen daar andere aan toegevoegd worden.

In de kadernota is de ambitie vastgesteld, om in 2040 - bij het tweede meetpunt - een duurzame gemeente te zijn. Dat vergt nog veel van ons allemaal. We hebben daartoe met elkaar afgesproken om met de inwoners en partners in te zetten op het versterken van een duurzame samenleving en om duurzame groei te faciliteren. De top technologie en onderwijs benutten we dan voor verduurzaming van onze stad en voor innovatieve verduurzaming. We zijn met wat we nu doen wel goed op weg, maar om deze doelstelling te realiseren moet er nog meer gebeuren.

Bij de Kadernota 2022-2025 zijn voorstellen om te intensiveren op het gebied van duurzaamheid niet gehonoreerd, omdat de raad expliciet de keuze heeft gemaakt dat het Rijk eerst middelen beschikbaar moet stellen.

Deze contourenvisie is niet af, het is een startdocument of 'work in process'. Het geeft aan waar we nu staan en geeft inzicht in de richting die we in kunnen slaan. We kiezen nu bewust voor deze 'tussenstap'. Dit omdat we op dit moment zien dat de kaders nog volop in beweging zijn. Dit komt onder andere doordat er op dit moment nog geen helderheid is over de koers van het kabinet, we ons kort voor de gemeenteraadsverkiezingen bevinden en we tegen de grenzen van onze ambtelijk beschikbare capaciteit aanlopen. Het gesprek met de stad over de brede koers op weg naar een duurzame stad heeft bovendien nog niet in de volle breedte plaatsgevonden. Op een aantal specifieke onderdelen is dat wel gebeurd of gaande (o.a. Omgevingsvisie Hengeloos Buiten, Omgevingsprogramma Nieuwe Energie, Klimaatpraten en Koersdocument Mobiliteit).

Voorjaarsnota biedt perspectief op weg naar keuzes

De voorjaarsnota van het nieuwe kabinet zal ons meer inzicht geven in de middelen die we krijgen tot 2025 en is input voor het maken van meer concrete plannen. De contouren die er nu liggen en de koers op onderdelen, helpen later in het proces bij het maken van keuzes.

De voorjaarsnota verschijnt in mei/juni 2022, en mogelijk is er dan ook een nieuw coalitieakkoord binnen de raad in Hengelo. Bij de begrotingsbehandeling van onze gemeentelijk begroting 2023 is er dan meer scherpste voor het maken van keuzes. Zowel op de inhoud als op het proces.

Vermeld altijd het zaaknummer als u contact opneemt met de gemeente.

Bezoekadres
Burgemeester van der
Dussenplein 1

E-mailadres
gemeente@hengelo.nl
Telefoonnummer
14-074

Dat is ook de reden dat we eraan hechten om de conceptversie die er nu ligt, met u te delen. Niet om u nu al tot inhoudelijke keuzes te brengen, maar wel om nu al kennis te maken met de informatie die is verzameld uit de organisatie en is opgetekend uit interviews met diverse interne en externe betrokkenen. Zonder de pretentie te hebben nu al uitputtend te zijn op de nog in te vullen definitie van het begrip duurzaamheid. Het kan u helpen om een beeld te vormen bij wat er is en wat we op dit moment allemaal al doen. Ook is het een eerste poging tot het beschrijven van de verbinding tussen alle besluiten en facetten en geven we inzicht in hoe deze gezamenlijk bijdragen aan een duurzaam Hengelo op weg naar 2050. Het stelt u als raad in de gelegenheid om ons input te geven voor het vervolgproces.

Onderdeel van het vervolgproces is wat ons betreft het verbinden van deze opgave met de Hengelose samenleving. Duurzaamheid en het worden van een duurzame stad is niet alleen een zaak voor de gemeente Hengelo, maar moet in nauwe samenwerking met onze belangrijkste partners plaatsvinden. Discussies die we al hebben gevoerd met de samenleving hoeven we niet over te doen. Het is wel zaak om nog te ontwikkelen onderdelen te verbinden met de samenleving, waarbij er oog is voor de besluiten die al zijn genomen en het 'grotere geheel' op weg naar een duurzame stad.

Gesprek met uw raad

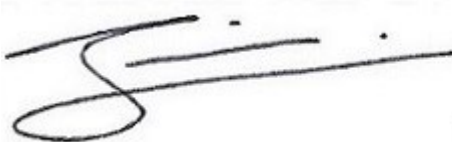
Wij willen met uw raad van gedachten wisselen over de opzet en inhoud van deze contourenvisie. Uw raad helpt ons door hierbij in te gaan op de volgende vragen:

- a. Dekt de definitie van duurzaamheid, zoals in deze contourenvisie is geformuleerd, de lading van wat u verstaat als bruikbaar voor het paraplubeleidsplan voor Duurzaamheid? Zo nee, hoe zou deze wat u betreft dan moeten worden gedefinieerd?
- b. Hoe ziet de raad, mede gegeven de afzonderlijke participatietrajecten op de diverse deelonderwerpen binnen het brede terrein van duurzaamheid, de invulling van het participatietraject over zo'n (relatief abstract) paraplubeleidsplan voor Duurzaamheid voor zich? Kortom, welke concrete verwachtingen heeft u ten aanzien van de participatie op deze contourenvisie?
- c. Welke overige kaders wilt u meegeven voor het vervolgproces?

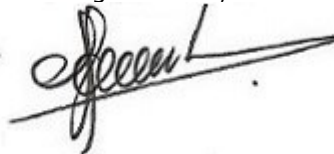
De inbreng van uw raad benutten we bij de voorbereiding van het vervolgtraject, om dit na de verkiezingen met de nieuwe raad op te pakken.

Het college wil graag met u van gedachten wisselen in een beeldvormende politieke markt en ziet uw reactie met belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groet,
Burgemeester en wethouders van Hengelo,
de secretaris, de burgemeester,

De heer J. Eshuis

De heer S.W.J.G. Schelberg

Bijlage:

Contouren 'Hengelo nu voor de Toekomst – duurzaam kompas naar 2050 en verder'

Vermeld altijd het zaaknummer als u contact opneemt met de gemeente.

Bezoekadres

Burgemeester van der
Dussenplein 1

E-mailadres

gemeente@hengelo.nl

Telefoonnummer

14-074

Contouren Hengelo nu voor de toekomst

Duurzaam kompas 2050
en verder

Januari 2022

www.hengelo.nl

Gemeente
Hengelo

Inhoud

Voorwoord	3
Samenvatting	4
Inleiding	7
1. Duurzame vooruitgang Hengelo: visie en uitgangspunten	9
2. Energieomschakeling	15
3. Klimaatbestendige groene stad	17
4. Circulair Hengelo	19
5. Leefomgeving: gezond, leefbaar en inclusief	21
6. Schone (deel)mobiliteit	22
7. Duurzame economie	24
8. Gemeente als voorbeeld	26
9. Participatie en communicatie	27
10. Conclusie	29
Bijlage: Bronnenoverzicht	31

Voorwoord

Onze aarde is een planeet om zuinig op te zijn. De aarde voorziet ons steeds opnieuw van grondstoffen en een leef-omgeving waar ook onze stad op kan draaien. Grondstoffen zoals bouwmaterialen of onderdelen voor elektronische apparatuur, worden echter steeds schaarser.

Klimaatverandering en de gevolgen hiervan houden ons ook flink bezig. De temperatuur op aarde stijgt, omdat steeds meer broeikasgassen zoals CO₂ in de lucht komen. Wereldwijd zien we de gevolgen. Extreme regelval zorgen voor wateroverlast. De hete en droge zomers confronteren ons met extreme hitte. En de zeespiegel blijft stijgen. En zo zijn er nog tal van voorbeelden te noemen, waarop de klimaatverandering een rol speelt op ons dagelijkse leven. Dit geldt ook voor ons in Hengelo.

Dit heeft invloed op alle aspecten van ons leven. Onze dagelijkse manieren van werken, wonen, ondernemen en recreëren staan onder druk.

Aan ons de belangrijke taak om snel te starten en vaart te maken met een grondige aanpak van de verduurzaming van onze stad. Met als één van de uitdagingen om deze circulair te maken. Dat geeft ons kans om het tij te keren en te werken aan een nieuw, duurzaam perspectief voor onze stad. Dit vergt diepgaande veranderingen. Hoogleraar transitiekunde Jan Rotmans vat de uitdaging goed samen: "We leven niet in een tijdperk van verandering maar in een verandering van tijdperk".

Deze contouren voor een Hengeloos duurzaam kompas naar 2050 en verder, maakt onderdeel uit van een reis die we al gestart zijn in Hengelo maar waarvan we het grootste deel nog voor de boeg hebben. De duurzame ontwikkelingsdoelen (Global Goals) inspireren ons daarbij. Met doelen zoals verantwoorde consumptie en productie. Dat gaat dus ook over onze keukentafel en manier van vervoeren. Over elk product dat we kopen.

Het kompas kan ons helpen koersvast te blijven, ook over de decennia heen, gericht op de lange termijn. We willen niet overdoen wat er al gebeurt maar met deze contouren leggen we de verbinding. Tussen de verschillende onderdelen zoals energieomschakeling en aanpassing aan klimaatverandering maar ook met andere zoals wonen. Als basis om duurzaamheid juist te versterken en een robuust deel van onze stad te maken.

Het geeft ons aanknopingspunten om samen in gesprek te gaan om te bepalen waar we intensiever op kunnen inzetten en prioriteit aan geven. We kijken vanuit deze brede blik waar we op onderdelen méér kunnen doen zoals voor circulariteit en luchtkwaliteit.

Als gemeente dragen we verantwoordelijkheid om het goede voorbeeld te geven maar we kunnen het niet alleen. We moeten het samen doen. Met inwoners, ondernemers, kennisinstanties en maatschappelijke instanties. Dit kan alleen maar met innovatieve ideeën. Maar als er een stad in staat is om hightech innovaties te creëren, dan is Hengelo dat!

We gaan op weg naar een duurzame toekomst voor Hengelo waarin de kwaliteit voor leven voor nu en voor de generaties na ons geborgd is.

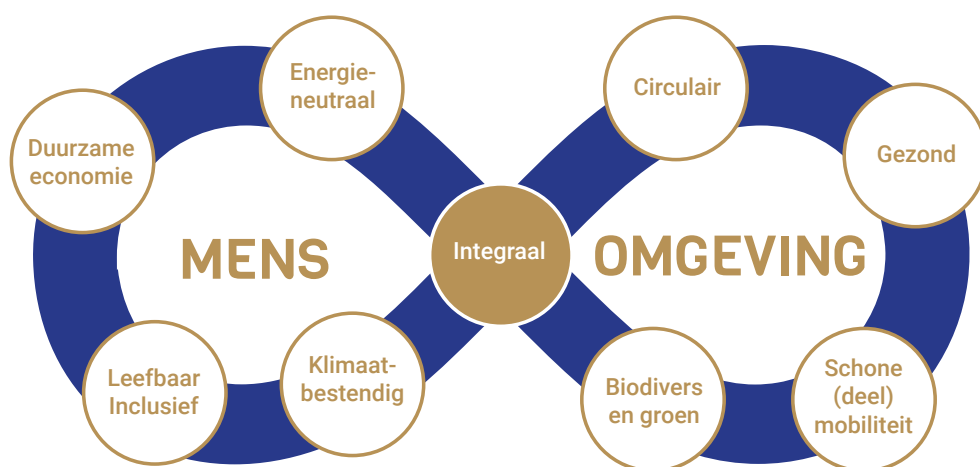
*Claudio Bruggink
Wethouder
Duurzaamheid
gemeente Hengelo*

Samenvatting

Dit duurzaamheidskompas geeft aan welke richting we duurzaamheid in onze gemeente de komende jaren gaan geven. Er is voor gekozen om te werken aan de hand van het 'Hengelose Achtje'; dat zijn acht thema's die elkaar versterken en samen bijdragen aan een duurzame stad. Integraliteit staat hierin centraal benoemd. Want we gaan duurzaamheid integraal aanpakken, koppelkansen benutten en waar mogelijk alle inwoners, bedrijven en andere organisaties van de stad betrekken.

Hengelo, stad van verbinding

Het duurzaamheidskompas geeft de koers aan. De route kan in de loop van de tijd veranderen. We hebben onderstaande uitgangspunten geformuleerd die ons helpen te bereiken wat we willen:

1. We doen het hier samen als stad. En netwerken van lokaal tot internationaal
2. Rol overheid: ondersteunen, samenwerken, reguleren, realiseren
3. We doen het slim en lerend, creatief en innovatief
4. We doen het mens- en natuurinclusief
5. Integraal, multifunctioneel en flexibel ruimtegebruik
6. Maatschappelijke waarde gebruiken voor afweging
7. Kansen pakken en creëren
8. Participeren, communiceren en uitnodigen met gedrag als basis

Onze ambitie is een integraal duurzame samenleving.

Doel: in 2050 is Hengelo een duurzame stad

Indicator: onze voetafdruk

Energieomschakeling: In 2030 willen we een CO₂-reductie van 60% hebben behaald. Uiterlijk in 2050 is Hengelo klimaat- en energieneutraal. We focussen op energiebesparing, opwekken en gebruiken van hernieuwbare energie, het mogelijk maken van de warmtetransitie en we vormen strategische allianties met andere overheden en partners (lokaal en internationaal).

Klimaatbestendige groene stad: In 2050 is Hengelo klimaatrobust, biodivers en groen. In verbinding, natuurinclusief en bijdragend aan het welzijn van inwoners, met bewoners en andere partners. Om dit te realiseren focussen we op Groen en Water. We vergroten de sponswerking door een gezonde bodem en zorgen voor een robuust groen- en watersysteem. Als onderdeel daarvan.

Circulair Hengelo: In 2050 hebben we een circulaire samenleving waarin geen afval bestaat en grondstoffen steeds worden hergebruikt. Onze focus ligt op bewustwording, van nuttigen naar benutten, meer duurzame circulariteit en korte lokale ketens ook voor voedsel.

Leefomgeving: We werken aan een gezonde, inclusieve leefomgeving die bijdraagt aan gezondheidswinst voor mens en natuur. Dat doen we door schone gezonde lucht, bodem, voedsel, geluidssituatie en bevorderen van beschermingsplekken tegen weersomstandigheden. We gebruiken hiervoor een gebiedsgerichte benadering.

Mobiliteit: We bevorderen schone en stille mobiliteit en deelmobiliteit en stimuleren in het bijzonder fietsen en wandelen door onder andere aandacht te schenken aan aantrekkelijke fiets- en voetgangersmobiliteit.

Slimme duurzame economie: In Twente zit diepgaande kennis en innovatief vermogen, welke relevant zijn voor de toekomst van de samenleving en aarde. We zetten in op dichterbij produceren en geven invulling aan duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Onze focus ligt op het faciliteren en stimuleren van verduurzaming van bedrijven, inclusieve arbeidskracht voor verduurzaming en samenwerking en kennisuitwisseling op het vlak van slimme groene economie en MVO.

Gemeente als voorbeeld: De gemeente wil zich in alle facetten ontwikkelen tot een duurzaam bedrijf en organisatie. Dat doen we door transparant te werken aan duurzaamheid op alle vlakken en vooral bij onze inkoop.

Participatie en communicatie: We betrekken iedereen in Hengelo bij duurzaamheid. Dat doen we door in te zetten op: positiviteit, participatie, gedragsverandering en een overkoepelende informatievoorziening.

Inkijk in de duurzaamheidsvisie

Naar een passende Hengelse voetafdruk

Gemeente
Hengelo

Hengelo4GlobalGoals

Samen op weg naar
EEN DUURZAME WERELD

Inleiding

Voor je ligt de contouren duurzaamheidsvisie 'Hengelo nu voor de Toekomst – duurzaam kompas naar 2050 en verder'. De klimaatcrisis vraagt om urgentie en er zijn stevige doelen gesteld in het klimaatakkoord, zowel Europees als nationaal en in het regeerakkoord die we moeten halen. We hebben daarom deze contouren visie opgesteld als koersdocument.

Gelukkig werken we in Hengelo al op veel verschillende gebieden aan verduurzaming. Dit zijn vaak projecten met vele partners, betrokkenen en belanghebbenden. Er is dus veel om op voort te borduren. Maar om de ambitie waar te maken een integraal duurzame samenleving te worden, moet er in Hengelo nog veel gebeuren.

Inzicht en overzicht

Dit document geeft inzicht en overzicht. Zowel in wat we op verschillende beleidsterreinen al doen als in de zaken die we nog niet doen, maar graag willen gaan oppakken. Dit laatste hangt uiteraard ook af van de beschikbaarheid van extra middelen. Binnen diverse gebieden wordt er gewerkt aan duurzaamheid. Om te voorkomen dat dit uitmondt in allerlei losse projecten en trajecten geeft deze visie aan waar we duurzaamheid integraal kunnen oppakken en waar we koppelkansen kunnen benutten. Koppelkansen zijn te combineren maatregelen waardoor voordeel ontstaat zoals riolering vernieuwen en meteen een kabel leggen.

We geven met deze contouren visie inzicht en perspectief richting de lange termijn doelstellingen. Zo hebben we nu en in de toekomst een houvast om keuzes te maken die ons helpen om de doelstellingen te behalen. Het document helpt daarom ook om richting te geven aan het duurzaamheidsprogramma en de projecten die we op de korte (de komende vier jaar) en de lange termijn (tot 2030 en verder) gaan uitvoeren. Met alleen te blijven doen wat we nu al doen, gaat de beweging naar ons doel 'Hengelo, duurzame stad in 2050' niet snel genoeg, en komen we er niet. Daarmee is het meer een startpunt, een weergave van waar we nu staan en wat we nu doen. Om robuust te kunnen werken aan een duurzame stad, zijn handen en hoofden nodig.

Global Goals

Gemeente Hengelo heeft zich aangesloten bij de duurzame ontwikkelingsdoelen (Global Goals) van de Verenigde Naties. Om focus te houden op de duurzame ontwikkelingsdoelen zijn de thema's in deze visie gekoppeld aan de doelen. Dit wordt per hoofdstuk overzichtelijk aangegeven. Zo kunnen we ook in het oog houden waar mogelijkheden zitten voor een integrale aanpak.

Het duurzaamheidskompas geeft ons richting, maar de route kan in de loop van de tijd veranderen. We hebben het besef dat de ontwikkelingen snel gaan en dat het vooral van belang is de beweging op weg naar duurzaamheid die is ontstaan te bekrachtigen en versterken. Samen met inwoners, ondernemers en andere partners lokaal, regionaal en internationaal gaan we Nu voor de Toekomst!

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 staat duurzaamheid in brede zin beschreven. Dit mondt uit in het Hengelose model voor duurzaamheid (terug te vinden voor elk thema per hoofdstuk) en de uitgangspunten. In de daarop volgende hoofdstukken 1 tot en met 9 staat per deelthema uitgewerkt waar het om draait, wat onze koers is en waar we op gaan of blijven focussen. Daarna volgt een bondige conclusie.

1 Duurzame vooruitgang Hengelo: visie en uitgangspunten

Wat is er aan de hand?

In Hengelo, Nederland en wereldwijd hebben we te maken met ingrijpende veranderingen die roepen om directe verduurzaming: klimaatverandering, groot verlies van biodiversiteit en toenemende grondstoffenschaarste¹. De wetenschap heeft in het rapport van het IPCC² aan het klimaatpanel van de VN gerapporteerd dat de klimaatverandering ongekend groot is. Ze bevestigen dat de opwarming komt door de mens. Onze economische groei van de laatste 250 jaar gaat de draagkracht van de aarde te boven. Dit heeft ons grote materiële welvaart gebracht, maar de uitputting van de aarde keert zich nu tegen ons. We krijgen te maken met omslagpunten waarbij een kleine verandering ingrijpende gevolgen heeft voor andere onderdelen van het aardsysteem. Dit kan tot onomkeerbare gevolgen leiden. Duidelijk wordt: de aarde kan wel zonder mensen maar de mens niet zonder de aarde. Als we de aarde leefbaar willen houden en klimaatverandering en verder verlies van biodiversiteit willen tegengaan is het op z'n minst nodig om netto nul CO₂ uit te stoten aldus het IPCC, meer natuurinclusief te handelen en te werken aan natuurherstel, de samenleving circulair in te richten.

Ook in Hengelo hebben we al te maken met de gevolgen: toegenomen hitte waardoor zelfs mensen overlijden, wateroverlast door ondergelopen straten en kelders, droogte waardoor voedselgewassen en tuinen verdrogen en een aanzienlijk verminderde biodiversiteit. Bovendien is er sprake van bodemvervuiling door chemische stoffen als PFAS en leidt luchtvervuiling tot gezondheidsvermindering. En schaarste van grondstoffen leidt ook in onze regio tot verminderde beschikbaarheid van bijvoorbeeld elektronica.

De klimaatveranderingen leiden tot crises; zowel ecologisch, sociaal, humanitair als economisch. De afhankelijkheid tussen aarde, dier en mens en mensen onderling wordt heel zichtbaar. Dit hoeven we niet te voelen als verlies maar kunnen we zien als waardevol, betekenisvol en een manier om onze cohesie te versterken; we doen ertoe voor elkaar.

Jan Rotmans:

"We leven niet in een tijdperk van verandering maar in een verandering van tijdperk"

Oude wereldbeeld

exploitatiemodel
economisch rendement

lineaire processen
waarde onttelen
zelfredzaam

Nieuwe wereldbeeld

-> co-operatiemodel
-> maatschappelijk rendement
-> kringlopen
-> waarde creëren
-> samenredzaam

Hengelo wil verduurzamen

De Hengelose samenleving telt meer dan 81.000 inwoners, jong en oud. En daar komen dagelijks nog studenten, werkkenden en andere bezoekers van buiten Hengelo bij. Voor de leefbaarheid en gezondheid van onze samenleving is verder verduurzamen nodig maar óók een kans. Met de inspanning van de mensen in de samenleving is het mogelijk verduurzaming ook voortvarend te realiseren en een vanzelfsprekend deel van een eigentijds Hengelo te maken.

Veel Hengeloërs zien het belang van duurzaamheid, blijkt uit de Duurzaamheidspeilingen³ onder het Hengelopanel. Dit is bevestigd in de recente Hengelose Klimaatdialogen⁴. Ook basisschoolleerlingen hebben meegedaan aan de dialogen. Zij kwamen tot tal van oplossingen voor een duurzame school, omgeving en stad.

Uitkomst duurzaamheidspeilingen

85% vindt klimaatverandering een belangrijk probleem dat in Hengelo moet worden aangepakt.

82% vindt het belangrijk om van fossiele energie over te stappen op duurzame energie.

77% vindt het belangrijk om zelf ook klimaatmaatregelen te nemen.

In het bedrijfsleven en bij diverse maatschappelijke organisaties wordt gewerkt aan duurzaamheid. Ook in het strategisch plan 2020-2025 van Twente Board⁵ wordt innovatie, ondernemerschap en werken aan een duurzaam Twente met werk en welzijn voor iedereen gestimuleerd. Het plan heeft circulaire economie en duurzaamheid als een centrale actielijn.

Strategisch plan Twente Board: Twente toonaangevende groene technologische topregio

Ook Provincie Overijssel, Waterschap Vechtstromen en de Euregio prioriteren duurzaamheid.

DUURZAME ONTWIKKELINGS DOELSTELLINGEN

17 DOELSTELLINGEN OM ONZE WERELD TE TRANSFORMEREN

Gemeente Hengelo heeft zich aangesloten bij de duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties. Zij hebben 17 Global goals voor Sustainable Development (SDG's)⁶ vastgesteld die tot 2030 richting geven aan wereldwijde actie voor duurzame ontwikkeling. Onze gemeenteraad heeft inmiddels diverse beleidsbesluiten genomen over duurzaamheid inzake klimaat, groen, grondstoffen, bodem en ondergrond, energie-opwek en omgevingsvisie.

Kortom, het besef dat we onze huidige leefwijze niet meer zo kunnen doorzetten is er en de noodzaak om nu te verduurzamen wordt door jong en oud, zowel wereldwijd als in Hengelo zelf gevoeld. En dan hebben we het alleen over de huidige bevolking. Natuurlijk is het belang voor de toekomstige generaties nog veel groter.

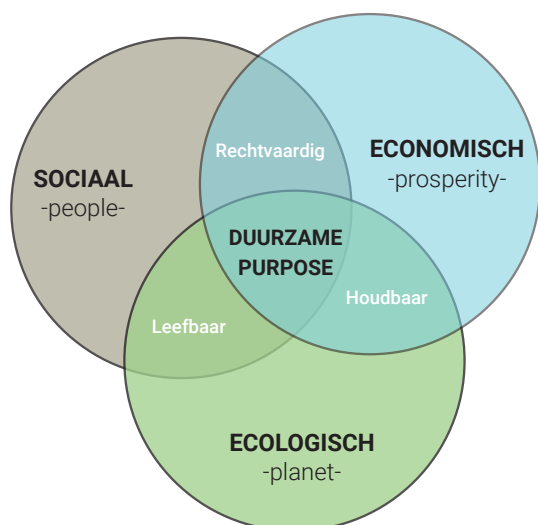
De duurzame samenleving komt eraan!

Wat is duurzaamheid eigenlijk?

Een geldende definitie van duurzaamheid komt uit het VN-rapport 'Our Common Future'. Het stelt dat duurzame ontwikkeling voorziet in de behoeften van de huidige generatie, zonder de behoeften van toekomstige generaties in gevaar te brengen.

Dit wordt weergegeven met de 3 P's: People (mensen; sociale duurzaamheid), Planet (planeet; ecologische duurzaamheid), Prosperity (welvaart; economische duurzaamheid) en bij elkaar ook wel brede welvaart genoemd.

Het gaat er om dat onze levenswijze volhoudbaar wordt voor mens en natuur. En daar moet nog heel wat voor gebeuren als je kijkt naar onze huidige ecologische voetafdruk. De ecologische voetafdruk⁸ geeft aan hoeveel ruimte nodig is voor de huidige leefwijze van een persoon of groep. Het geeft daarmee de milieudruk aan die samenhangt met consumptie en productie. Wereldwijd is deze voetafdruk 2,2 ha per persoon; voor Nederland 4,4 ha. Het Nederlandse streefdoel is halvering hiervan bereikt te hebben in 2050. Want, als iedereen op aarde leeft zoals Nederlanders hebben we 3,1 aardes nodig om aan onze huidige vraag naar natuurlijke grondstoffen te voldoen.

Voor beleid is het overigens raadzaam om te spreken van de voetafdruk, zijnde een set van samenhangende indicatoren die completer is⁹.

Beleid

De integratie van duurzaamheid in beleid speelt op diverse niveaus een rol; zowel Europees, landelijk, provinciaal, regionaal als lokaal. Hierna volgt een overzicht van een selectie van een aantal belangrijke beleidsstukken.

Kadernota

De kadernota '21-'24¹⁰ geeft aan: Hengelo heeft in 2040 de transitie naar een duurzame gemeente afgerond en duurzaamheid en circulaire economie zijn een vanzelfsprekend onderdeel van onze toptechnologie. Hengelo wil een veilige woon- en techniekstad blijven waar het in de wijken prettig leven en verblijven is. Top technologie en onderwijs worden ingezet voor verduurzaming van onze stad (consumenten en industrie) en voor innovatieve verduurzaming (circulaire economie). Hengelo waarborgt en verbetert tevens de bereikbaarheid op duurzame wijze. Met onze inwoners en partners zetten we in op het versterken van een duurzame samenleving en faciliteren wij duurzame groei. In 2040 is Hengelo een aantrekkelijke, bruisende stad met veel groen en water, waar iedereen meedoet en het fijn is om te ontspannen en te recreëren. We willen ons blijven ontwikkelen.

De gesignaleerde trend in de nota is dat minder mensen de nadelen van grote steden accepteren. En dat dit betekent dat steden gaan concurreren op kwaliteit van leven. Hengelo Groene stad wordt als pijler vanuit de koers benoemd voor de periode 2021-2024. Daarin ligt voor duurzaamheid een accent op kwaliteit en gezondheid: nabijheid in groen, water en leisure; natuurbeleving en voedsel; en denken in win-win-kansen bij wat we doen. Dit zijn waardevolle onderdelen voor de duurzaamheidsvisie.

Omgevingsvisies

Met de nieuwe omgevingswet is Hengelo zich ook bij de omgevingsvisies bewust van duurzaamheid. Doel van de Omgevingswet (art. 1.3): "Deze wet is, met het oog op duurzame ontwikkeling, de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu, gericht op het in onderlinge samenhang: a. bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit, ook vanwege de intrinsieke waarde van de natuur"; b. doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften¹¹.

In de visie op het buitengebied *Hengeloos buiten*¹² is opgenomen dat we bij ontwikkelingen respect hebben voor onze rijke cultuurhistorie en inspelen op de mogelijkheden om het buitengebied toekomstvast te maken. Om dit te waarborgen wordt een bijdrage geleverd aan een circulaire samenleving, een klimaatbestendig landschap met rijke ecosystemen en een duurzame energievoorziening. Ook maakt duurzaamheid deel uit van de kaders voor de omgevingsvisie Hart van Zuid en Binnenstad.

In de omgevingsvisie van de provincie¹³ komen thema's klimaatbestendigheid, energie, wonen, economie, duurzaamheid, mobiliteit en gezondheid aan de orde.

Ook in de Nationale omgevingsvisie¹⁴ neemt duurzaamheid een prominente plek in. Deze visie kent als prioriteiten:

- ruimte maken voor de klimaatverandering en energietransitie;
- de economie van Nederland verduurzamen en ons groeipotentieel behouden;
- onze steden en regio's sterker en leefbaarder maken;
- het landelijk gebied toekomstbestendig ontwikkelen.

Prioriteit 1
Ruimte voor
klimaatadaptatie en
energietransitie

Prioriteit 2
Duurzaam economisch
groeipotentieel

Prioriteit 3
Sterke en gezonde
steden en regio's

Prioriteit 4
Toekomstbestendige
ontwikkeling van het
landelijk gebied

Internationaal Klimaatakkoord en Europees natuurbeleid

Volgens het Klimaatakkoord van Parijs¹⁵ - dat Nederland ook heeft ondertekend - moeten we in 2050 een CO₂-reductie van 95% hebben om de opwarming van de aarde te beperken. Op het gebied van circulariteit hebben we in Nederland als doel om in 2050 volledig circulair te zijn.

Het Europese natuurbeleid richt zich op beschermen en herstellen van biodiversiteit en ecosystemen. De Wet Natuurbescherming is hiervoor het handvat en Nederland Natuurpositief is de landelijke aanpak.

De Kaderrichtlijn Water omvat doelen gericht op verbetering van de kwaliteit van watersystemen. In 2027 moeten alle EU-staten hieraan voldoen.

Landelijk regeerakkoord 2021-2025

In het landelijk regeerakkoord¹⁶ is het volgende overeengekomen: Klimaatverandering is dé uitdaging van onze generatie. Nederland wil koploper zijn in Europa bij het tegengaan van de opwarming van de aarde. We richten ons op een opgave van circa 60% CO₂-reductie in 2030 en scherpen het doel voor 2030 in de Klimaatwet aan tot tenminste 55% CO₂-reductie. We zetten in op 70% in 2035 en 80% in 2040 om uiterlijk in 2050 klimaatneutraal te zijn. Er komt een Klimaat- en Transitiefonds voor de komende 10 jaar.

Duurzaamheid als kans passend bij Hengelo

Duurzaamheid past in verschillende opzichten goed bij Hengelo.

Hengelo Dorps Stad

Hengelo heeft een bijzonder verleden. Het is ontstaan vanwege de beken met mogelijkheden voor de textiel. Vervolgens werd het een industriestad met een sociaal klimaat. In de Tweede Wereldoorlog werd Hengelo vanwege haar strategische ligging meerdere malen gebombardeerd. Hengelo was de eerste Nederlandse gemeente die na de oorlog een wederopbouwplan indiende bij de regering en herrees als wederopbouwstad. Hengelo zet uitdagingen om in kansen. Duurzaamheid sluit daarom naadloos aan bij 'Het verhaal van Hengelo'¹⁷.

schone lucht, schoon
water, een gezonde
bodem en
biodiversiteit

gerenoveerde,
energie-efficiënte
gebouwen

gezond en betaalbaar
voedsel

meer openbaar
vervoer

schonere energie en
baanbrekende, schone
technologische
innovaties

duurzame producten
die gerepareerd,
gerecycled en
hergebruikt kunnen
worden

duurzame banen en
vaardigheidstraining
voor de transitie

een wereldwijd
concurrerende en
veerkrachtige
industrie

Elementen Green Deal EU

In Hengelo hebben we een hele geschikte schaal om verduurzamingsmaatregelen te nemen; de saamhorigheid van een dorp met de voorzieningen van een stad. En dan ook nog als stad van verbindingen. Centraal gelegen in de regio met goede verbindingen voor trein, boot, auto en fiets wat ons ook een hele goede situering geeft voor de korte keten; een nabijge en rechtstreekse band tussen producent en consument.

De wederopbouwperiode voor Hengelo na de Tweede Wereldoorlog eindigde met de opening van het nieuwe stadhuis in 1963. Ook nu dient zich een periode aan van uitdagingen. Ditmaal is de duurzame vernieuwbouw van ons stadhuis als start te beschouwen van deze periode. Een nieuwe wederopbouw die mens- en natuurinclusief is.

Hengelo High-tech industriestad

Hengelo heeft veel high-tech bedrijvigheid binnen haar gemeentegrenzen. Om duurzaamheidsambities te kunnen realiseren is meerjarig high-tech kennis en kunde nodig. Die hebben we in Hengelo en die willen we inzetten voor duurzaamheid om daarmee ook voor de komende decennia de kennis, kunde en werkgelegenheid op het gebied van duurzaamheid voor Hengelo te ontwikkelen en behouden.

Hengelo in Oost Nederland en de Euregio

Oost Nederland biedt fysiek ruimte voor verduurzaming. Onze ligging zo'n 18 meter boven NAP is bovendien gunstig bij stijging van de zeespiegel. De situering van Hengelo nabij de Duitse grens maakt het mogelijk om te profiteren van de Euregionale kansen die Duitsland biedt op het gebied van verduurzaming. Denk aan: (wind)energie, grondstoffen, water (één stroomgebied), voedsel en kwaliteitssystemen voor duurzame consumptiegoederen, kennis, inspiratie voor bijvoorbeeld meergeneratiewonen. Bijkomend voordeel is ook dat het benutten hiervan ondersteund kan worden met Europese subsidies.

Duurzaamheid als kans voor samenleving en gemeente
Duurzaamheid is voor de samenleving ook een kans om economisch, sociaal en ecologisch te verzilveren tot verbetering van kwaliteit van leven.

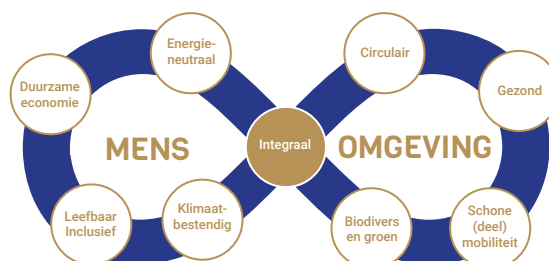
Kenmerkend voor de gemeente is dat ze taken heeft op diverse gebieden: onderwijs, economisch klimaat, sociale zaken, ouderenzorg, milieu, infrastructuur en vervoer, gezondheid enzovoorts. Duurzaamheid vraagt een andere manier van denken die ook de kans met zich meebrengt voor de gemeente om deze terreinen niet fragmentarisch maar integraal en systematisch te benaderen. We doen dat op een effectieve en betaalbare manier door de leefwereld van de Hengeloërs centraal te stellen. Dit is dichtbij voor inwoners, waar ze gevoel bij hebben en van daar kunnen ze verder meebewegen met verduurzaming.

Visie: de overgang naar duurzaam Hengelo 2050

Hengelo is een stad van verbinding: qua infrastructuur in de regio, sociaal én voor duurzaamheid. Het *Hengelose Achtje* maakt deze verbinding en de relatie tussen mens en omgeving zichtbaar. Dit oneindigheidssteken geeft hier de duurzaamheidskringloop weer en de in de rondjes weergegeven onderdelen zijn hierbij belangrijk. Dit model vormt onze leidraad voor de overgang naar een duurzaam Hengelo. De subthema's komen in de volgende hoofdstukken dan ook achtereenvolgens aan de orde.

Een duurzaam Hengelo 2050 gebaseerd op de global goals betekent een positieve wisselwerking waarbij mens en omgeving elkaar wederzijds voeden. Dit maakt Hengelo sterk, aantrekkelijk en deel van de oplossing van de ecologische opgave die we hier in Hengelo en globaal hebben. Indicator hiervoor is onze voetafdruk.

Hengelo, stad van verbinding

Ambitie, koers en doel

Onze ambitie is een integraal duurzame samenleving in Hengelo te worden. Ons doel is om in 2050 een duurzame stad te zijn. En op weg daar naar toe in 2030 en 2040 grote mijlpalen te bereiken. Daarvoor hebben we een duurzame koers te varen.

We willen onze aandacht en energie vooral richten op de kansen en positieve kanten van verduurzaming; verrijking van onze kwaliteit van leven geïnspireerd door de global goals. Dat doen we door als stad van verbinding samen met de bevolking en partners de handen ineen te slaan. Iedereen doet mee om vanuit de eigen mogelijkheden samen dezelfde kant op te bewegen naar een duurzame toekomst van Hengelo.

Uitgangspunten

De volgende uitgangspunten hanteren we voor onze koers. Ze vormen de basis en het houvast bij onze inspanningen voor verduurzaming op elk van de deelthema's.

Uitgangspunten duurzaam kompas naar 2050 en verder:

1. We doen het hier samen

We werken samen als gemeente aan duurzaamheid. Een gemeente waarvan inwoners, organisaties, ondernemers, wij en anderen deel uitmaken. En als gemeente (net)werken we samen met anderen van lokaal tot internationaal.

2. Rol overheid: ondersteunen, samenwerken, reguleren, realiseren

De verschillende rollen als overheid zetten we gericht in op waar we over gaan en waar we met name impact kunnen hebben op verduurzaming, waarbij we zelf ook het goede voorbeeld geven vanuit een proactieve houding. Partnerschappen aangaan is hierbij belangrijk.

3. We doen het slim en lerend, creatief en innovatief

Oplossingen voor duurzaamheidsopgaven kunnen zich gaandeweg ontwikkelen. We maken gebruik van de creativiteit van onze stad en slimme kracht van mens en techniek met onze onderwijs-, onderzoekspartners en innovatieve bedrijven. Door te experimenteren kunnen we ons een beeld vormen van de toekomst en sneller en beter reageren op veranderingen.

4. Mens- en natuurinclusief

Bij ons handelen gaan we uit van inclusiviteit van mens en natuur. Dit geeft duurzaamheid richting en zorgt voor volhoudbaarheid voor de toekomst.

5. Integraal, multifunctioneel en flexibel ruimtegebruik

Gezien de vele opgaves en beperkte ruimte in Hengelo combineren we functies. Door een integrale, flexibele en vaak gebiedsgerichte benadering bereiken we synergie en kwaliteit.

6. Maatschappelijke waarde gebruiken voor afweging

Door maatschappelijke waarde ter afweging te nemen kijken we naar meer dan financiële kosten en baten. Echte prijzen (true pricing) hanteren bij besluitvorming maakt hier ook deel van uit.

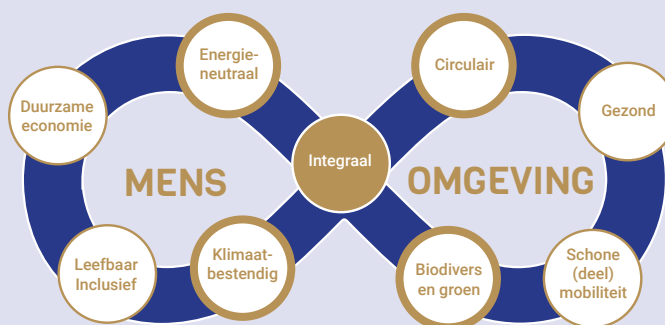
7. Kansen pakken en creëren

De dynamiek van de snel veranderende wereld biedt vaak koppelkansen en onverwachte mogelijkheden. Inzet is om hier flexibel op in te spelen en ruimte voor te laten. Dat geldt ook voor het benutten van financieringsmogelijkheden zoals subsidies van anderen. Daarvoor is ook substantiële eigen inzet met mensen en financiële middelen nodig.

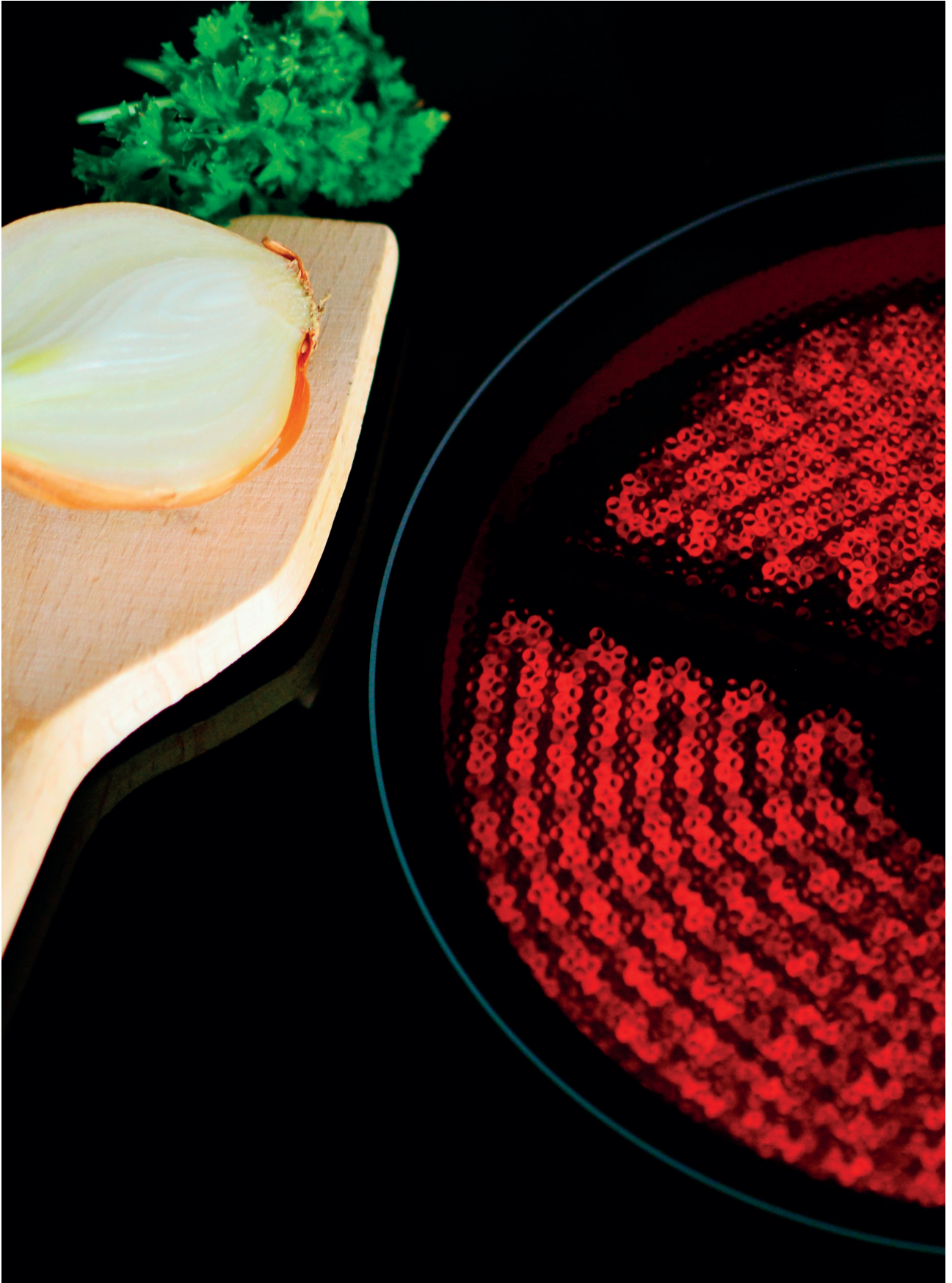
8. Participeren, communiceren en uitnodigen met gedrag als basis

Om elkaar mee te nemen in de (gedrags)veranderingen en beweging te bereiken is participeren, communiceren en elkaar uitnodigen belangrijk.

Hengelo, stad van verbinding

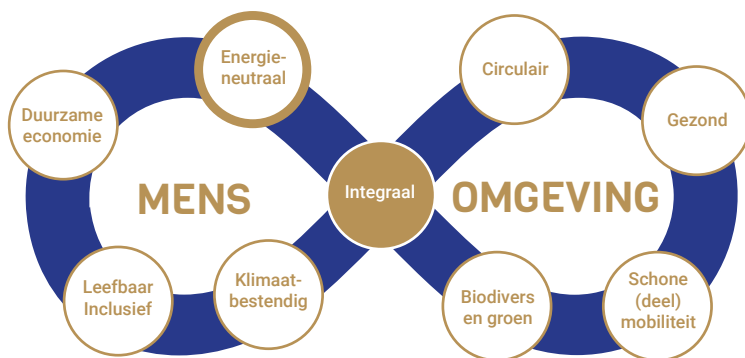

Bovenstaand Hengelose model voor duurzaamheid en de uitgangspunten zijn leidend bij de opgave waar we voor staan. In de komende hoofdstukken wordt per deelthema uitgewerkt waar het om draait, wat onze koers is en waar we op focussen. Onze focus geeft belangrijke elementen aan om ons op te blijven of gaan richten om ons doel te bereiken.

2 Energie omschakeling

Hengelo, stad van verbinding

Waar draait het om?

Energie is het vermogen om arbeid te verrichten. Er zijn allerlei vormen van energie zoals bewegingsenergie, chemische-energie, stralingsenergie en warmte-energie. De huidige wereld draait wat betreft energieverbruik groten-deels op het verbranden van olie, gas, steenkool, bruinkool en hout. Deze bronnen zijn eindig, terwijl de behoefte aan en het gebruik van energie nog stijgt met de toenemende welvaart. Verbranden van fossiele brandstoffen veroorzaakt uitstoot van kooldioxide, een broeikasgas waardoor de temperatuur stijgt en ons klimaat verandert. Specifiek voor Nederland komt daarbij dat aardgaswinning in Groningen aardbevingen veroorzaakt en ons noodzaakt versneld te stoppen met de winning. Of nog dichterbij huis de aardoliewinning in Drenthe met het injecteren van het afvalwater in Noordoost Twente. Nederland wil niet afhankelijk zijn van de import van fossiele brandstoffen.

Daarom hebben we een enorme opgave in energiebesparing en het vinden, opwekken en transporteren van andere, hernieuwbare en energieneutrale fossielvrije bronnen en het omschakelen naar het gebruik van deze oneindige bronnen in ons dagelijks leven. Kort samengevat ligt de complexe opgave bij de besparing, het opwekken en het gebruiken van energie die niet uitputbaar is en ons klimaat niet aantast: de energieomschakeling, anders gezegd energietransitie.

Wat is onze koers?

Onze koers is gericht op 60% CO₂ - reductie in 2030 overeenkomstig de rijkskoers en op een klimaatneutraal en energieneutraal Hengelo uiterlijk in 2050 zonder energiearmoede. Klimaatneutraal betekent geen netto uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen. Energieneutraal betekent hier dat er net zoveel energie in- als uitgaat op jaarbasis.

Wij bevorderen energiebesparing en leveren ons aandeel in hernieuwbare opwek door het overgaan op fossielvrije bronnen voor onze energiebehoefte.

Het thema energie is onderdeel van de bredere beleidsopgave van verduurzaming van Hengelo. De energieopgave is vertaald in een integraal programma over de energietransitie. Het programma Nieuwe Energie Hengelo (NEH) 2017-2021 'Samen werken aan een gezond, groen, en energieneutraal Hengelo'¹⁸ door de raad als kaderstellend vastgesteld. In samenhang met dit programma en de omgevingsvisie Hengeloos Buiten is het omgevingsprogramma Nieuwe Energie 2021-2030 opgesteld gericht op de opwek van elektriciteit met wind- en zonne-energie.

Het thema energie is onderdeel van de bredere beleidsopgave van verduurzaming van Hengelo. De energieopgave is vertaald in een integraal programma over de energietransitie. Het programma Nieuwe Energie Hengelo (NEH) 2017-2021 'Samen werken aan een gezond, groen, en energieneutraal Hengelo' door de raad als kaderstellend vastgesteld. In samenhang met dit programma en de omgevingsvisie Hengeloos Buiten is het omgevingsprogramma Nieuwe Energie 2021-2030 opgesteld gericht op de opwek van elektriciteit met wind- en zonne-energie.

In het programma NEH 2017-2021 waren doelstellingen opgenomen rondom energiebesparing, duurzame opwek, energieneutraliteit en verduurzaming van koopwoningen. De speerpunten van het afgelopen programma NEH zijn onderwerpen zoals de verduurzaming van bedrijfsterreinen en de realisatie van windmolens.

De Hengelose Uitvoeringagenda 2020 sloot aan op het Klimaatakkoord van Parijs, de Nationale Energieagenda, het programma Nieuwe Energie Overijssel van 2017, en de concept Energie Strategie Twente (voorloper RES-T).

Doel 07

ZORGEN VOOR TOEGANG TOT
BETAALBARE, BETROUWBARE,
DUURZAME EN MODERNE
ENERGIE VOOR IEDEREEN.

Doel 12

DUURZAME
CONSUMPTIE- EN
PRODUCTIEPATRONEN
WAARBORGEN.

Doel 13

NEEM DRINGEND ACTIE OM
KLIMAATVERANDERING
EN DE EFFECTEN ERVAN
TE BESTRIJDEN.

Op vier resultaatgebieden (gebouwde omgeving, hernieuwbare energieopwekking, duurzame mobiliteit en energie-infrastructuur) wordt gewerkt aan de realisatie van diverse projecten die bijdragen om deze doelstellingen te bereiken.

Andere onderdelen van die uitvoeringsagenda zijn terug te vinden in andere hoofdstukken over mobiliteit, groene economie en participatie/communicatie.

Waar ligt onze focus?

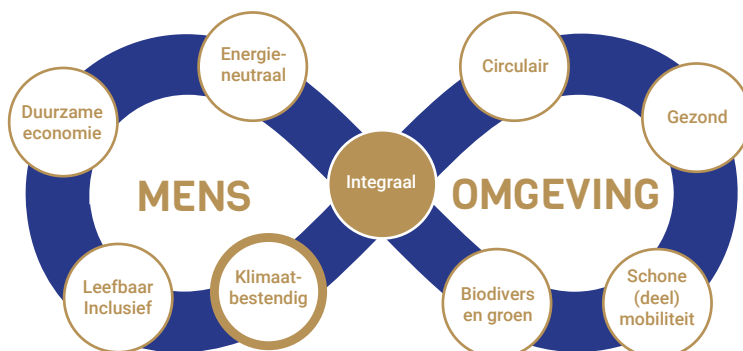
Onze focus ligt op:

1. Energie besparen, zowel warmte, gas als elektriciteit o.a. door isoleren en gedrag.
2. Opwek en gebruik van hernieuwbare energie.
3. Warmte transitie mogelijk maken voor zover in ons vermogen ligt.
4. Strategische allianties vormen met andere overheden en partners in de samenleving, van lokaal tot internationaal, met als doel (innovatieve) herbruikbare energiebronnen te ontwikkelen, toekomstbestendige opwek, opslag en (deel) netwerken te realiseren, energiearmoede tegen te gaan en koppelkansen te benutten.

3 Klimaatbestendige groene stad

Hengelo, stad van verbinding

Waar draait het om?

In Hengelo, Nederland en wereldwijd hebben we te maken met het gaande om aanpassing aan de klimaatverandering en onze acceptatie hiervan en ook om meer groen en biodiversiteit. Klimaatverandering zorgt ervoor dat weersextremen steeds extremer worden. Hittetolven worden heter, droge periodes worden droger en natte periodes worden natter. Afname van groen in onze leefomgeving versterkt deze problemen. Groen neemt immers water op en versterkt de bodem. Daardoor staan tijdens extreme regenval straten minder snel onder water. En groen geeft schaduw en verkoeling in de steeds warmere zomers. De klimaatatlas Twente²⁰ laat zien in hoeverre en op welke locaties Hengelo tot 2050 kwetsbaar is voor klimaateffecten (hitte, droogte, wateroverlast, overstromingen).

Weersextremen brengen steeds meer (gevolg)kosten met zich mee. Denk aan schade als gevolg van wateroverlast, maar ook aan overlijdens- en andere gezondheidsschade en stijgende zorgkosten door hittestress bij kwetsbare doelgroepen.

Daarnaast is de afname van biodiversiteit en druk op ecosystemen een grootschalig probleem. Biodiversiteit en gezonde ecosystemen moet behouden blijven. Ze zorgen immers voor schone lucht en water, een goede kwaliteit van de bodem, sterke ecosystemen die ook belangrijk zijn voor stikstofreductie en de bestuiving van gewassen. Biodiversiteit helpt om klimaatverandering te bestrijden en ons eraan aan te passen en het vermindert de impact van natuurrampen. Zonder maatregelen te nemen zal de biodiversiteit en kwaliteit ecosystemen verder afnemen, met grote gevolgen.

We zijn landelijk en regionaal al bezig met klimaatmitigatie: dat zijn de maatregelen om de omvang of snelheid van opwarming van de aarde te beperken. Maar we moeten ook aan de slag om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen: klimaatadaptatie. Daarnaast is groen en blauw een koppeling voor de kwaliteit van leven in Hengelo, voor nu en voor toekomstige generaties. Hoe we dit doen? Door van Hengelo een klimaatbestendige en groene stad te maken én onze klimaatacceptatie te vergroten. Dat wil zeggen dat we leren leven met de veranderingen die komen.

Wat is onze koers?

Onze koers is: Hengelo klimaatrobuust in 2050, biodivers en groen in verbinding, natuurinclusief en bijdragend aan het welzijn van inwoners, met bewoners en andere partners.

In het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie²³ is vastgelegd dat elke gemeente in 2050 klimaatrobuust moet zijn. Nieuwe inzichten laten zien dat om deze doelstelling te halen, Hengelo een stapje extra moet zetten – het huidige beleid alleen is niet voldoende. Om dit te kunnen waarborgen heeft Hengelo een klimaatadaptatiestrategie vastgesteld. In deze strategie staat dat we stapsgewijs toewerken naar een klimaatrobuust stad. De gemeente neemt zelf maatregelen in de openbare ruimte, maar we stimuleren ook onze inwoners en bedrijven om maatregelen te nemen.

Doel 06

Doel 13

Doel 15

De veiligheid van inwoners waarborgen en koppelingen benutten, hebben prioriteit in onze klimaatadaptatiestrategie. We willen voorkomen dat er situaties ontstaan, waarbij ontwrichting van de samenleving kan optreden, waar mensen of dieren komen te overlijden of onherstelbare schade optreedt.

Daarnaast is de inzet om combinatiemogelijkheden te benutten zoals met vergroting welzijn en ontmoeting door een buurtmoestuin of eetbaar groen. En versterking van participatiemogelijkheden bijvoorbeeld in het Weusthag voor mensen met een kleine portemonnee. Mogelijkheden die er bij uitstek kunnen zijn in de buitenruimte.

De Kadernota 2021-2024²⁴ heeft 'Groene Stad' als centrale opgave benoemd. De nota stelt dat duurzaamheid, klimaat en landschap in de toekomst vestigingsvoorwaarden blijven. Ook daarom blijven we investeren in kwaliteit van blauw, groen en bereikbaarheid.

De visie Bodem en Ondergrond²⁵ schetst het beeld voor wat zich onder het straatbeeld afspeelt. Eén van de belangrijkste punten hierin is dat ondergronds ruimte moet zijn voor het groen en water van de bovengrond. En dat daarbij ook een gezonde bodem en bodemleven nodig is om het water en groen effectief te kunnen laten zijn.

Tot slot heeft ook het Groenplan Hengelo²⁶ als visie: Hengelo wil een aangename groene verblijfplaats zijn én gezonde groene verbindingen hebben met de omgeving. Doelstelling daarbij is het behouden en versterken van een gezonde groene basis in de stad, ten behoeve van een optimale leefbaarheid nu en in de toekomst.

Waar ligt onze focus?

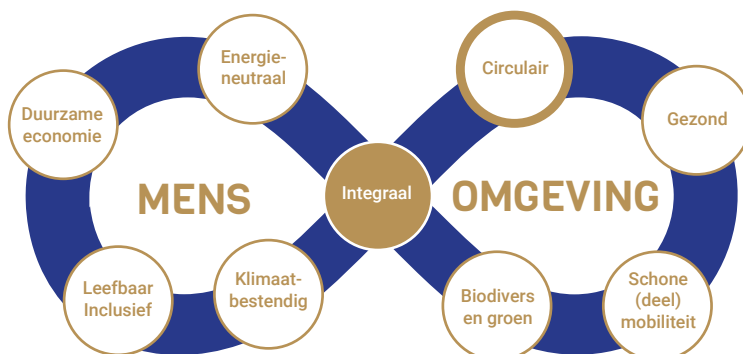
De twee pijlers om een klimaatbestendige groene stad te realiseren zijn: Groen en Water. We vergroten de sponsoring van de bodem door een gezonde bodem en zorgen voor een robuust watersysteem. Als onderdeel daarvan werken we aan meer biodiversiteit, groen- en groene verbindingen in de stad. Dit doen we gezamenlijk met anderen waarbij we koppelkansen benutten.

Dat betekent dat zowel in de openbare ruimte, op privéterrein (zowel van bedrijven als particulieren) en bij nieuwbouw rekening gehouden wordt met royale aanleg van biodivers en klimaatbestendig groen en een efficiënte waterhuishouding. In Hengelo willen we niet alleen de risico's van klimaatverandering aanpakken, maar juist ook koppelkansen benutten en zo integraal klimaatverandering aanpakken. Voor de uitvoering van de maatregelen zetten we daarom in op maximaal meekoppelen. Zowel bij nieuwe projecten als bij grootschalig onderhoud maar ook bij nieuw beleid of vernieuwing van samenwerkings-overeenkomsten, contracten en convenanten. Voor onacceptabele situaties geldt bovendien de uitvoering ervan te versnellen indien mogelijk.

4 Circulair Hengelo

Hengelo, stad van verbinding

Waar draait het om?

In een circulaire samenleving bestaat geen afval en worden grondstoffen steeds hergebruikt. Wereldwijd zijn we bezig de aarde uit te putten en is er een toenemend tekort aan grondstoffen. Of het nu gaat om de grondstoffen voor het bouwen van huizen, chips in onze mobiele telefoon of voor de accu in onze elektrische auto. Zuinig omgaan met grondstoffen en hergebruik van goederen staat voorop als meest duurzame optie. De uitdaging is om nieuwe oplossingen te bedenken en grondstoffen beter te benutten. Maar ook om producten te maken die te ontmantelen zijn in grondstoffen en daarna weer geschikt zijn voor nieuwe producten. Dit wordt ook wel de kringloopbenadering genoemd. Een circulaire economie bevordert ook het gebruik van lokale grondstoffen en lokale productie en levert daarmee een belangrijke bijdrage aan het sluiten van lokale productieketen, energiebesparing en vitale gemeenschappen en werkgelegenheid.

Wat is onze koers?

De koers is een duurzame circulaire samenleving in 2050 waarin geen afval bestaat, grondstoffen steeds worden hergebruikt en lokale duurzame voedselketens gangbaar zijn. We benutten mogelijkheden die circulariteit biedt voor werk en verleggen de aandacht van nuttigen naar lokaal benutten.

Doel 01

Doel 02

Doel 10

Grondstoffen

Afval is grondstof. Sinds 2010 bevordert Hengelo het inzamelen van verschillende belangrijke afvalstromen aan de bron, eerst met diftar en nu met omgekeerd inzamelen. Het produceren van restafval dat wordt verbrand, proberen we

Doel 11

Doel 12

terug te dringen met als einddoel in 2050 een afvalloos Hengelo. Hengelo stuurt daarmee volgens dit model:

10R-model circulariteit

Product slimmer gebruiken en maken	10 Refuse	Voorkomen van gebruik van virgin materials/grondstoffen
	9 Reduce	Verminderen van het gebruik van grondstoffen
	8 Rethink	(Her)ontwerpen van een product met circulariteit als uitgangspunt
Levensduur verlengen van product en onderdelen	7 Re-use	Product hergebruiken
	6 Repair	Onderhoud en reparatie > levensduur verlengen
	5 Refurbish	Product opknappen
	4 Remanufacture	Nieuw product van secundaire materialen
Nuttig toepassen van materialen	3 Repurpose	Producthergebruik, maar met ander doel/functie
	2 Recycle	Verwerking van product naar grondstof en hergebruik
	1 Recover	Energierugwinning uit materialen

Verdere stappen zijn nodig om de regionale doelstelling van een afvalloos Twente in 2030 (maximaal 50 kg restafval per inwoner per jaar) te kunnen realiseren. Daarnaast is meer focus op de kwaliteit van het ingezamelde materiaal noodzakelijk en een inzamelsysteem voor voedselresten en verder bioafval.

Maar circulariteit gaat verder. Als oude gebouwen en pleinen onverhoopt worden gesloopt zou je waarde kunnen behalen door deze grondstoffen en waarde te hergebruiken.

In de Omgevingsvisie Hengeloos Buiten²⁸ is opgenomen ondernemers de ruimte te geven om hun bedrijfsvoering lokaal te specialiseren. Voorbeelden zijn biologische landbouw en het werken met inheemse rassen en specifieke producten. Ook willen we graag lokale voedselketens organiseren. De gemeente Hengelo ziet daar vooral een rol als partner van lokale initiatieven. Hengelo heeft het Convenant Korte Ketens met de Provincie ondertekend en maakt gebruik van de provinciale Dealmaker.

Bouwen

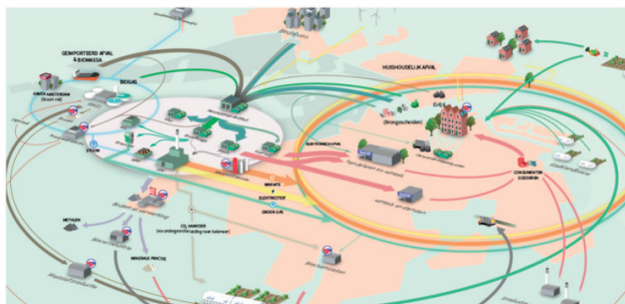
In Nederland wordt volop gebouwd, gerenoveerd en gesloopt. Omdat grondstoffen op raken en we minder CO₂ moeten uitstoten is steeds weer afbreken van gebouwen en volledig nieuwbouwen onvolhoudbaar. Bovendien wil de overheid dat onze economie in 2050 volledig circulair is²⁹. Een huis of gebouw dat comfortabel, gezond, energieneutraal, milieuvriendelijk, onderhoudsarm, flexibel en levensloopbestendig is. Dat wil toch iedereen? Bouwend Nederland is in transitie. Organische bouw zoals houtbouw is daarin belangrijk. Grote bouwbedrijven stappen steeds meer over op systeembouw in fabrieken om meer grip te krijgen op de uitstootproblematiek op de bouwplaats, om nieuwe duurzame technieken en innovaties door te voeren en om (faal)kosten te besparen. Duurzaam en circulair bouwen, daar waar het kan met hergebruik van materialen is de norm. Lokale ondernemers en bedrijven laten met meerdere voorbeelden zien dat het kan.

De gemeente Hengelo heeft verschillende rollen in duurzaam en circulair bouwen. Soms bouwt de gemeente zelf, maar meestal zorgt zij voor de vergunning van gebouwen en toetst daarin op de wettelijk voorgeschreven normen. De gemeente houdt toezicht op de bouw en handhaaft dat de vergunde bouw volgens afspraak wordt gerealiseerd.

Waar ligt onze focus?

Onze focus ligt op bewustwording dat grondstoffen schaars zijn, meer duurzame circulariteit en korte lokale ketens (want hoe korter hoe beter).

Ons grootste aandachtspunt is de bewustwording en gedrag bij onszelf, onze huishoudens, bedrijven en partners om aan de bron zuinig te zijn op grondstoffen, deze te hergebruiken en als dat niet kan deze opnieuw op de best mogelijke wijze aan te bieden als nieuwe grondstof. Wij willen zo weinig mogelijk restafval produceren en aanbieden voor verbranding. Onze aandacht ligt hierbij Twence als energie-hub, op Kringloop, Voedsel en Bouw.

Er zal nog jaren niet-herbruikbaar restafval verbrand moeten worden en Twence onderzoekt verduurzamingsmogelijkheden en voortdurend andere technieken om afval te verwerken tot grondstoffen en energie (terug) te leveren aan bedrijven en burgers.

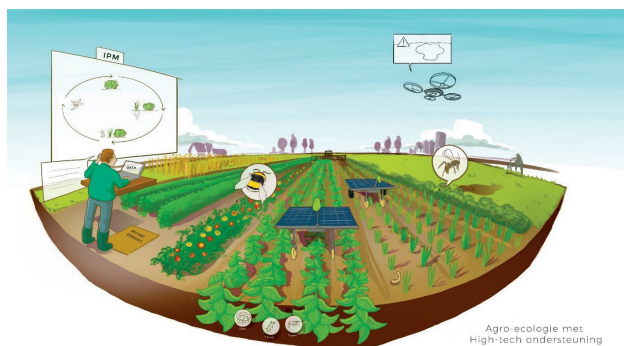
Kringloop

Wij bevorderen de kringloop en het herstel van goederen en willen met partners komen tot een Circulair Ambachtscentrum voor kringloop en herstel.

Voedsel

Hengelo focust op gezond voedsel, het tegengaan van voedselverspilling en het op goede wijze inzamelen en verwerken van bioafval tot herbruikbare grondstoffen.

Wij willen een goede partner zijn bij lokale initiatieven en werken aan het opzetten en organiseren van een of meer levensvatbare lokale voedselketens³⁰.

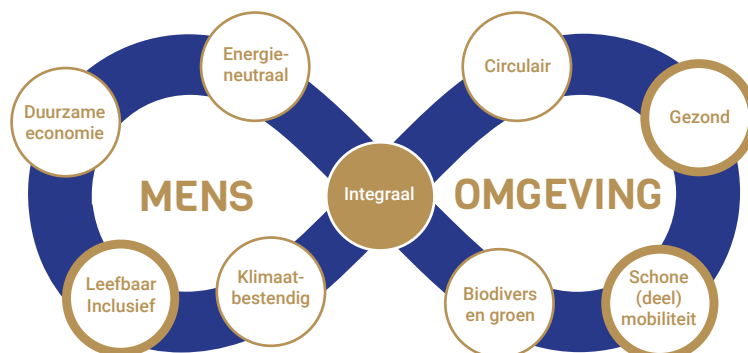

Bouwen

Hengelo wil duurzaam en circulair bouwen bevorderen. Als vergunningverlener willen wij meedenken en prioriteit geven aan circulair bouwen. Circulair bouwen is een duurzame vorm van bouwen waarbij zoveel mogelijk herbruikbare grondstoffen worden gebruikt en zo min mogelijk eindige bronnen. Wij bouwen zelf nog uitsluitend energieneutraal (waarbij je dus evenveel energie opwekt als je gebruikt), circulair en met beperkte stikstofuitstoot. Hierbij is de duurzaamheid van het bouwproces zelf een aandachtspunt. Wij stimuleren samen met Twenteboard en Pionering circulair bouwen in Hengelo. We stimuleren het gebruik van een herbruikbare materialenbank zoals via Madaster. Door deze goed in beeld te hebben kun je nu al in kaart brengen waar waardevolle elementen / structuren zich bevinden (bijvoorbeeld de gebouwen Stork). Door dit samen met de duurzame barcode vooraf klaar te hebben liggen voor een projectontwikkelaar, weet deze veel beter waar hij op moet letten. Nog voor hij een plan maakt en indient.

5 Leefomgeving: gezond, inclusief en leefbaar

Hengelo, stad van verbinding

Waar draait het om?

Een duurzame omgeving is ook een gezonde, inclusieve en leefbare omgeving. Zo'n omgeving is van belang voor zowel het stedelijk als het landelijk gebied en de wisselwerking daartussen maakt daar deel van uit.

Onze fysieke leefomgeving is een van de hoofdfactoren die gezondheid van mensen beïnvloedt. Een ongezonde leefomgeving is – na roken – al de op een na belangrijkste factor voor vermijdbare ziektelast, voorzover er cijfers bekend zijn (en daarbij is de invloed van inrichtingsfactoren niet eens meegerekend)³¹.

In de omschakeling naar een duurzame, toekomstgerichte samenleving wordt een gezonde, inclusieve en leefbare omgeving steeds belangrijker. Enerzijds vanuit het oogpunt van milieu, omdat we ons steeds meer bewust worden van en geconfronteerd worden met vervuiling: zoals teveel stikstofuitstoot (stikstofoxiden en ammoniak) broeikasgassen en verdere luchtvervuiling, PFAS en microplastics. Deze leidt tot gezondheidsschade waarvoor gezondheidsbescherming nodig is. Vanuit het milieu speelt ook het risico op bij de mens ziekteverwekkende organismen een rol. Dit komt mede door de verkleining van leefgebieden voor dieren en toenemende nabijheid tot de mens. Zoals we zien met Corona kan dit een grote impact hebben op de samenleving.

Anderzijds biedt verschuiving van het accent in de samenleving naar ervaren, beleven en ontmoeten (immateriële consumptie) juist kansen voor gezondheidsbevordering en inclusiviteit (dus uitnodigend voor de diverse inwoners zoals jong en oud, met of zonder beperking). Het gaat daarbij om de brede definitie van gezondheid bepaald door fysiek, mentaal en sociaal-maatschappelijk welzijn die de menselijke veerkracht versterkt³². De klimaatverandering versterkt ook de behoefte naar gebruik van de buitenruimte. Gemeente Hengelo heeft een grote rol in het inrichten, het beheren en monitoren van en handhaven van veiligheid in onze leefomgeving. In de Omgevingswet is niet voor niets een belangrijke verbinding gelegd tussen ruimtelijke inrichting en gezondheid.

Wat is onze koers?

Onze koers is een gezonde, inclusieve leefomgeving die bijdraagt aan gezondheidswinst van mens en natuur en gezondheidsschade door de leefomgeving terugdringt.

Doel 07

Doel 12

Doel 13

Waar ligt onze focus?

Onze focus licht op Schone lucht en water, Vitale bodem, gezond voedsel, goede geluidsnivo's en het bevorderen van beschermingsplekken tegen weersomstandigheden (hitte) waarmee gezondheidsschade wordt teruggedrongen.

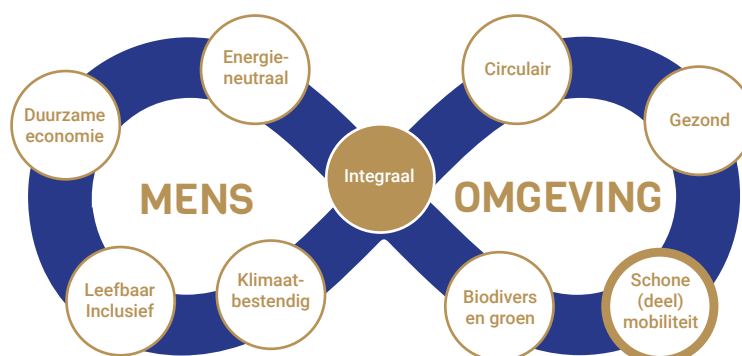
Schone lucht aan de hand van het Schone luchtakkoord dat Hengelo heeft onderschreven. Schoon water samen met onze partner het Waterschap Vechtstromen. Een gebiedsgerichte benadering waarbij we andere kansen benutten voor een uitnodigende leefomgeving voor gezondheidsbevordering, inclusiviteit en verduurzaming is hierbij belangrijk. Gebruik maken van de mogelijkheden van de Omgevingswet en de ODT (Omgevingsdienst Twente) hoort hierbij.

Doel 15

6 Schone (deel)mobiliteit

Hengelo, stad van verbinding

Waar draait het om?

Hengelo heeft op basis van de landelijke afspraken in het Klimaatakkoord, de Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL), Energieakkoord³³ en de regionale doelstellingen uit de Regionale Energie Strategie (RES-T³⁴) een verplichting om meer in te zetten op het verduurzamen van de mobiliteit. Om te voldoen aan de landelijke en regionale doelstellingen moet ook mobiliteit schoner worden, met minder CO₂-uitstoot. De CO₂-uitstoot van de verkeers- en vervoerssector in de gemeente Hengelo is sinds 1990 toegenomen met 35%. Vanaf 2010 is sprake van een licht dalende trend. Om de uitstoot van CO₂ verder te verlagen zijn dus aanvullende maatregelen nodig.

Er is steeds meer aandacht voor gezondheid, zowel fysiek als mentaal. Ook de regelgeving rond de Omgevingswet stuurt aan op integraal beleid waarbij gezondheid en vitaliteit één van de thema's is. Dit betekent voor mobiliteit dat:

- Het recreatief fietsen en wandelen (toerisme en recreatie) toeneemt. Dit ook in samenhang met toename van de vrije tijd en de vergrijzing;
- Er moet geanticipeerd worden op toename fietsgebruik in woon- werkverkeer (stimuleren) en recreatief fietsen en wandelen
- Woonomgevingen moeten uitnodigen tot bewegen, wandel- en looproutes moeten worden aangegeven en er moet meer aandacht voor de fiets zijn.

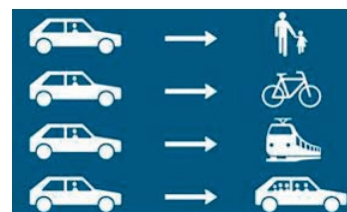
Digitalisering als vijfde modaliteit

Technologische innovaties kunnen bijdragen aan veiligere, duurzamere en gezondere mobiliteit. Steeds meer zaken kunnen online worden geregeld, waardoor de noodzaak voor mensen om zich te verplaatsen afneemt. Alles kan via internet en bezorgdienst in huis worden gehaald. De corona-pandemie heeft deze ontwikkelingen en bijvoorbeeld beeldbellen in een stroomversnelling gebracht. Daarom wordt digitalisering naast de traditionele modaliteiten als een nieuwe vijfde modaliteit neergezet. Dit leidt tot bewuster en veranderend mobiliteitsgebruik.

Deeleconomie en nieuwe vervoersconcepten

Over het algemeen is maatschappelijk gezien sprake van een verschuiving van bezit naar gebruik. Mensen hechten minder waarde aan bezit en het aantal abonnementsdiensten stijgt explosief. 'Demand' mobiliteit is een snelgroeende markt. Er ontstaan nieuwe vervoerconcepten, vormen van dienstverlening en verdienmodellen. Het aantal deelautogebruikers stijgt en ook in Hengelo zijn deelfietsen en deelscooters in opkomst.

Het autodelen kan leiden tot een vermindering van de parkeerdruk en een afname van het auto-gebruik in de stad. Ook voor bedrijven (op bedrijventerreinen) is een pool van deelauto's voor zakelijke verplaatsingen (financieel) aantrekkelijk.

Ontwikkeling elektrische auto's

Het aantal elektrische auto's in de gemeente Hengelo neemt toe. Er is een dalende trend van het aantal hybride auto's en een stijgende trend van het aantal elektrische auto's. Per saldo is het aantal elektrische en hybride auto's in 2017-2020 toegenomen met 49%. Het aantal (semi-)publieke oplaadpunten voor elektrische auto's in de gemeente Hengelo bedroeg 296 in 2020 en groeit door.

Zero-emissie Binnenstad

In 2030 is duurzame bevoorrading van binnensteden een wettelijke verplichting. Hengelo wil een zero-emissie binnenstad worden. Het invoeren van een zero-emissie binnenstad en minder auto's in de binnenstad zorgt voor een aantrekkelijkere binnenstad met minder geluidsoverlast en laad- en losmanoeuvres. Zero-emissie binnenstad zorgt ook voor minder uitstoot van schadelijke stoffen en is een stimulans voor bedrijven om te investeren in emissievrij goederenvervoer. Bezorgdiensten

In de woonwijken vraagt de snelle groei van pakket- en maaltijdbezorging om een aanpak. De gemeente wil onderzoeken wat haar bijdrage kan zijn in het beperken van de negatieve effecten en het verduurzamen van de pakketbezorging.

Wat is onze koers?

Onze koers is: wij bevorderen schone en stille mobiliteit en deelmobiliteit en stimuleren in het bijzonder fietsen en wandelen en benutten koppelkansen zoals met gezondheid en klimaat.

Doel 09

Doel 15

Doel 12

In de Koersnota Mobiliteit 2021³⁵ is de koers als volgt verwoord:

“We willen de mobiliteit zo organiseren dat een stabiel evenwicht ontstaat tussen leefbaarheid, duurzaamheid en bereikbaarheid (people, planet, prosperity)”. Op de koersnota volgt een mobiliteitsvisie, waarin wordt beschreven hoe we dit willen bereiken.

De koersnota geeft al wel een doorkijk. Duurzaamheid wordt een belangrijker thema bij de afweging wat we gaan doen op het gebied van mobiliteit.

Met de inrichting van de openbare ruimte en de verkeersinfrastructuur dragen wij op verschillende manieren bij aan een duurzame stad:

- Groen en water dragen bij aan de klimaatadaptieve stad.
- Een goede infrastructuur nodigt uit om te wandelen, te fietsen of het gebruik van duurzaam vervoer te bevorderen (ook de zakelijke fietsforens).
- Fietsen en wandelen dragen bij aan gezondheid.
- Vervoer over spoor en water dragen bij aan verminderen van de CO₂ uitstoot.

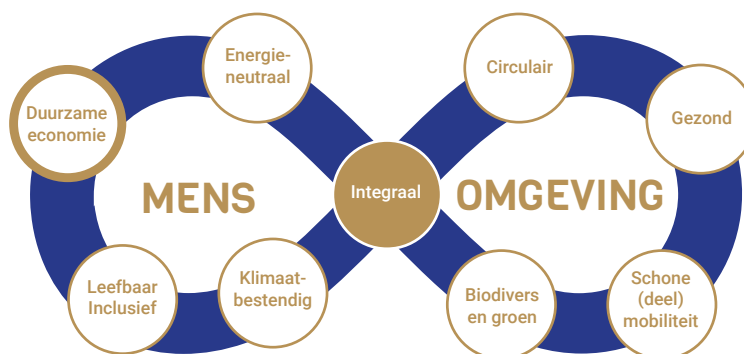
Waar ligt onze focus?

- Verbeteren en meer aanleg van veilige aantrekkelijke fiets- en voetpaden en routes in samenhang met een robuuste groen-structuur.
- Meer aandacht voor veilig verkeer.
- Het stimuleren van het gebruik van spoor en water voor goederen en personenvervoer.
- Het stimuleren van elektrische mobiliteit in plaats van mobiliteit door fossiel brandstofverbruik en het uitbreiden van de laadinfrastructuur.
- Het faciliteren van deelvervoer en alternatief voor auto's.
- Toewerken naar duurzame logistiek en in binnenstad naar zero-emissiezone
- We stimuleren het gebruik van openbaar vervoer.
- Aandacht voor innovaties als nieuwe vervoersmiddelen en innovatieve oplossingen in klimaatadaptatie en circulariteit bij infrastructurele projecten
- Aandacht voor schone lucht en geluid.

7 Duurzame economie

Hengelo, stad van verbinding

Waar draait het om?

De duurzame economie heeft invloed op bedrijven, arbeidsmarkt en ontwikkeling, innovatie, MVO Hengelo (Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen). Hengelo deelt de door Twente Board geformuleerde visie en ambitie.

De ambitie is Twente te ontwikkelen als toonaangevende groene technologische topregio³⁶.

De wereldwijde economie en zeker ook de Twentse bevindt zich in een fundamentele transitie. Dat wordt versneld door de coronacrisis die een ongekende impact heeft op de manier waarop wij leven en werken. We weten niet hoe de toekomst er uitziet en hoe de economie zich zal ontwikkelen. We kunnen ons wel goed voorbereiden. Daarbij zien we hoe belangrijk aanpassingsvermogen is. Wendbare bedrijven en veerkrachtige instellingen hebben de toekomst.

Wat is onze koers?

Onze koers is gericht op Bruto Hengeloos Geluk (als variant op het Bruto Twents Geluk dat de Young Twente Board heeft geponeerd³⁷) door een duurzame circulaire economie.

Overeenkomstig het strategisch plan van Twente Board is de verdere koers als volgt. In Twente zit diepgaande kennis en groot innovatief vermogen die relevant zijn voor de toekomst van onze samenleving en aarde.

Van oudsher is Twente sterk in techniek. We onderkennen het belang van het terughalen van productie uit verre landen (reshoring) en zetten in op dichterbij produceren van cruciale onderdelen voor onze producten (nearshoring). Twentse technologie draagt bij aan de verduurzaming van de regio en versterkt de ontwikkeling van een duurzaam Nederland.

In Twente staan we daarnaast voor rentmeesterschap. Hiermee geven we invulling aan duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Het gaat ook over sociale duurzaamheid en brede welvaart; over het belang van kwaliteit van leven en een goed woonklimaat. Duurzaamheid leeft in Twente. We stimuleren volop duurzame initiatieven. In Twente hebben we noaberschap. Daardoor pakken we de uitdagingen samen op. We zoeken in

gemengd verband naar oplossingen voor sociale en duurzame vraagstukken.

We investeren in goed opgeleide vakmensen en kenniswerkers. Beoogd resultaat is een duurzaam Twente met werk

Doel 04

Doel 08

Doel 12

en welzijn voor iedereen een inclusieve arbeidsmarkt. Ook deelt Hengelo de actielijnen van Twente Board³⁸ dit betekend wat voor de inclusiviteit van de arbeidsmarkt (zie mijn vorige punt) We willen dat iedereen mee kan doen, maar het is ook noodzakelijk. Krapte op de arbeidsmarkt is een van de grootste bedreigingen voor een succesvolle energietransitie waaronder die van Circulaire economie & Duurzaamheid: aansluiten bij de toenemende vraag naar duurzame technologie en de noodzaak voor toekomstbestendige landbouw.

Waar ligt onze focus?

Onze focus ligt op het faciliteren en stimuleren van verduurzaming van bedrijven in hun producten/diensten, bedrijfsprocessen, huisvesting, (inclusief) arbeidsmarktbeleid en samenwerking zoals met de toekomstbestendige werklocaties.

De opgave voor de Hengelose en Twentse economie:

- De markt uitdagen om te innoveren op het gebied van duurzaamheid in brede zin.
- Producten/diensten ontwikkelen die bijdragen aan de verduurzaming van Hengelo, Twente en de wereld.
- Waardemodellen ontwikkelen niet gericht op materiële consumptie.
- Bedrijven verduurzamen hun eigen bedrijfsvoering en bedrijfsprocessen.
- Duurzaam, inclusief arbeidsmarktbeleid (nieuw talent aanboren, werk anders organiseren, binden en boeien).
- MVO aan de hand van duurzame ontwikkelingsdoelen (global goals) integreren is ook.
- Minder kwetsbaar worden voor grondstoffenschaarste. Een circulaire economie biedt kansen om in Twente, middels innovatie, een koploperspositie te pakken in de ontwikkeling van circulaire producten. Daarkant kan het regionale werkgelegenheid creëren door regionaal producten te verwerken in plaats van grondstoffen te importeren.

8 Gemeente Hengelo duurzaam

Waar draait het om?

Elke organisatie, elk bedrijf heeft een eigen opgave om in brede zin de duurzame ontwikkelingsdoelen (global goals) na te streven. Dat geldt ook voor het bedrijf, de organisatie gemeente Hengelo. Zeker omdat wij als overheidsorganisatie andere organisaties willen faciliteren, stimuleren en soms zelfs de maat willen nemen.

Voor onze organisatie betekent dat acties op alle facetten van duurzaamheid die in onze invloedssfeer liggen, zodat we maximaal bijdragen aan de te bereiken effecten op het gebied van energie, uitstoot, gezondheid en leefbaarheid.

Wat is onze koers?

In alle facetten ontwikkelen we ons tot een duurzaam bedrijf en een duurzame organisatie. Als wij anderen willen stimuleren om de duurzame ontwikkelingsdoelen te halen, dan geven we zelf transparant het goede voorbeeld.

Waar ligt onze focus?

Vastgoed

In 2050 moeten alle overheidsorganisaties energieneutraal zijn. De verduurzaming van de gemeentelijke vastgoedportefeuille is een onderdeel hiervan en is een grote opgave voor de komende jaren. De uitvoering van de verduurzaming kan goed gecombineerd worden met de uitvoering van het onderhoud.

Gemeente Hengelo stuurt er in eerste instantie op om al haar vastgoed (zoals gymzalen, wijkgebouwen) in de kernportefeuille, bestaande uit het vastgoed in de categorieën beleidsvolgend, wettelijke taak en eigen organisatie, te verduurzamen³⁹. Daarnaast is de inzet om daken, parkeerplaatsen en gevels maximaal te benutten om energie op te wekken. En eigen gronden te benutten voor de opwek van energie.

Duurzaam inkopen en aanbesteden

Inkoop is een goed middel om duurzaamheid te bereiken. Dat kan op verschillende manieren. Gemeente Hengelo heeft samen met andere Twentse overheden een inkoop- en aanbestedingsbeleid vastgesteld⁴⁰. Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) is een belangrijk speerpunt. Hieronder kan onder andere worden verstaan; het stimuleren van werkgelegenheid voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt (SROI), kiezen voor steeds duurzamere alternatieven, bevorderen van innovaties en stimuleren van en kansen bieden aan regionale ondernemers, bij voorkeur in het MKB. 'MVI' betekent dat de organisatie de effecten op de 3 p's people, planet en prosperity meeneemt bij inkopen. Met een goed inkoop- en aanbestedingsbeleid kunnen maatschappelijke doelen worden gerealiseerd (inkopen met impact). De organisatie stimuleert daarom sociale, ecologische en economische aspecten te integreren bij inkopen en aanbestedingen van Werken, Diensten en Leveringen. Social return is het principe dat ondernemers naast het uitvoeren van de reguliere opdracht iets terugdoen voor de organisatie, op maatschappelijk of sociaal vlak. De organisatie wil dat haar inkopen ook een sociale opbrengst (return) opleveren voor de maatschappij.

Duurzaam huishouden

De gemeente Hengelo werkt aan verdere verduurzaming het eigen huishouden voortbouwend maatregelen als catering met lokale ondernemers, het scheiden van het eigen afval, het gebruik van veilige schoonmaakmiddelen. Een aantal van deze acties zijn geborgd in het inkoop- en aanbestedingsbeleid en terug te vinden in de contracten.

Duurzame mobiliteit van medewerkers

Gemeente Hengelo heeft haar zakelijke mobiliteitsbewegingen verduurzaamd door een groot deel van de zakelijke kilometers aan te bieden als 'Mobility as a Service'. Gebruik van een mobiliteitspas voor openbaar vervoer, deelfiets, en zero-emissie wagenpark worden aangeboden als oplossing. Eigen autogebruik wordt ontmoedigd. Het delen van voertuigen met derden en het verduurzamen van het woon-werkverkeer maakt geen onderdeel uit van de aanbesteding. Wel wil gemeente Hengelo deze opties voor de toekomst openhouden.

Duurzaam HRM beleid

Naast inclusief werkgeversbeleid biedt de gemeente een aantal secundaire arbeidsvoorwaarden die bijdragen aan het welzijn en stimuleert gemeente Hengelo haar medewerkers om een leven lang te ontwikkelen en te leren en wil de gemeente een inclusieve werkgever zijn. Gemeente Hengelo faciliteert medewerkers om hybride te werken, thuis en op kantoor en draagt daarmee ook bij aan minder woon-werkverkeer. Mogelijk kunnen medewerkers ook gefaciliteerd worden bij verduurzaming in hun privé-situatie.

Duurzame inrichting en beheer van de openbare ruimte

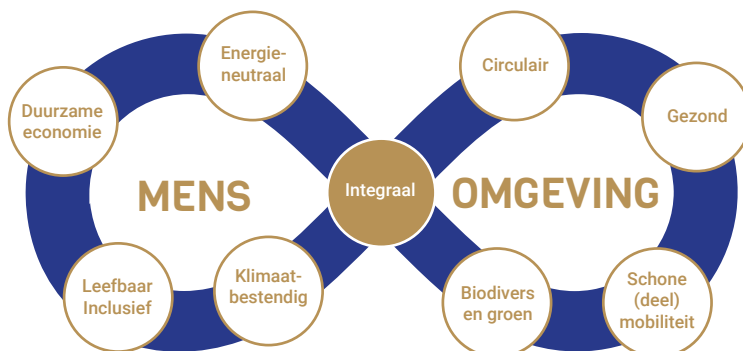
Gemeente Hengelo draagt met verantwoorde keuze van materialen, de verwerking van materialen en het beheer van de openbare ruimte bij aan een duurzaam Hengelo (denk aan het bijvoorbeeld het ecologisch beheer en energiezuinige verlichting). Dit is mede verankerd in het inkoop- en aanbestedingsbeleid en in de keuzes in het kader van klimaatadaptatie.

Foto: B. van Hoek

9 Participatie en communicatie

Hengelo, stad van verbinding

Waar draait het om?

Duurzaamheid raakt de hele stad, iedere Hengeloër krijg ermee te maken.

Van de CO₂ die Nederland uitstoot komt 84% door de keuzes die mensen maken aldus Renes (Iecotr Psychologie voor een Duurzame Stad)⁴¹. Hij heeft ook gelijk goed nieuws: bij de collectieve kettingreactie kan het ook ineens snel gaan. Het gaat daarbij in de eerste plaats om sociale innovatie: om een aanpassing van onze leefstijl en ons gedrag⁴². Daarbij kan de overheid sturing uitoefenen maar bedrijven, bewoners en andere organisaties spelen een belangrijke rol in verduurzaming. Daarom is het van belang dat iedereen participeert in verduurzaming. Wie welke verantwoordelijkheid en mogelijkheid tot invloed heeft verschilt. De gemeente heeft enerzijds verantwoordelijkheid voor verduurzaming van de gemeente zelf (eigen bedrijfsvoering) en anderzijds verantwoordelijkheid vanuit taken voor de samenleving.

Veel mensen maken zich zorgen om bijvoorbeeld de klimaatverandering en het gebrek aan biodiversiteit. Maar dat betekent niet dat dat meteen leidt tot ander gedrag. Gewoontes zijn krachtig. Angst is een sterke emotie die kan verlammen. En feiten en fictie scheiden is moeilijk. Wat ons kan helpen ons gedrag aan te passen is duurzaam gedrag aantrekkelijk en standaard te maken. Dus keuzes sturen en klein beginnen. Bijvoorbeeld door fietsers voorrang te geven bij verkeerslichten of 30 km de standaard te maken in de bebouwde kom. Of door te laten weten dat anderen uit de buurt ook duurzaam doen. En mensen laten merken dat ze eigenaar zijn bij bepaalde keuzes bijvoorbeeld door een doucheknop in het zwembad waar je op drukt als je deze aan wil houden.

Het gedragsveranderingsmodel dat Renes hanteert houdt in dat er 3 randvoorwaarden zijn voor (duurzaam) gedrag: capaciteit, motivatie en gelegenheid. Deze zijn alle drie nodig voor de verandering.

Capaciteit: weten wat er speelt en wat je geacht wordt te doen, en de vaardigheden om dat daadwerkelijk uit te kunnen voeren;

Motivatie: de wil om te veranderen, die vaak sterk afhangt van het gevoel van nut en urgentie, maar ook van identiteit (hoe je jezelf wil zien) en emoties als angst, zorgen of trots;

Gelegenheid: de omstandigheden om het gedrag te kunnen uitvoeren. Hier spelen onder meer de sociale context (hoe kijkt men tegen het gedrag aan) en regelgeving een rol.

“Wie zijn huis en tuin wil verduurzamen, zal dit alleen doen als hij de know-how heeft om het uit te voeren (capaciteit), overtuigd is dat het nut heeft (motivatie) en over de middelen beschikt om dit te doen, bijvoorbeeld dankzij subsidies (gelegenheid).”

Wat is de koers?

Onze koers is gericht op participatie en op gedragsverandering door motivatie, capaciteit en gelegenheid.

We willen hierbij de verbinding zoeken met en tussen de diverse Hengelose inwoners (en bezoekers), bedrijven en organisaties en cultuur benutten. Dus intergenerationeel jong en oud met verschillende achtergronden, bewoners van het landelijk gebied of het stadscentrum, financieel rijk of arm, kleine en grote ondernemers.

Doel 03

Doel 04

Doel 05

Doel 11

Doel 16

Doel 17

Waar ligt onze focus?

We hebben vier aandachtsgebieden voortbouwend op de communicatiestrategie bij klimaatadaptatie, het programma Nieuwe Energie Hengelo en de communicatie rond de Transitievisie Warmte.

1. **Positiviteit:** duurzaamheid is niet alleen belangrijk en dringend maar ook leuk en een kans.
2. **Participatie:** mensen voelen mede-eigenaarschap voor duurzaamheid, iedereen doet wat. En de gemeente faciliteert initiatieven uit de samenleving, betreft mensen bij verduurzamingstrajecten, gaat partnerschappen aan en sluit akkoorden met mede-verduurzamers om de positieve beweging tot verduurzaming in Hengelo te versterken. We richten ons met name op het betrekken van de nieuwe generaties.
3. **Gedragverandering:** We willen gedragverandering te weeg brengen door bij te dragen aan motivatie, capaciteit en gelegenheid van een ieder (van het hoofd naar het hart). En dit ondersteunen met goede en royale communicatie en door bijvoorbeeld inspirerende verhalen te vertellen. Onderzoek wijst uit dat een overheid niet te sterk dingen moet voorschrijven; dat werkt namelijk contraproductief. Dus: kleine stappen, aangeven waar werken we naar toe, samenwerken en elkaar positief stimuleren.
4. **Overkoepelende informatievoorziening:** Informatie over duurzaamheid moet voor iedereen, inwoners, ondernemers en anderen gemakkelijk te vinden zijn zowel on- als offline.

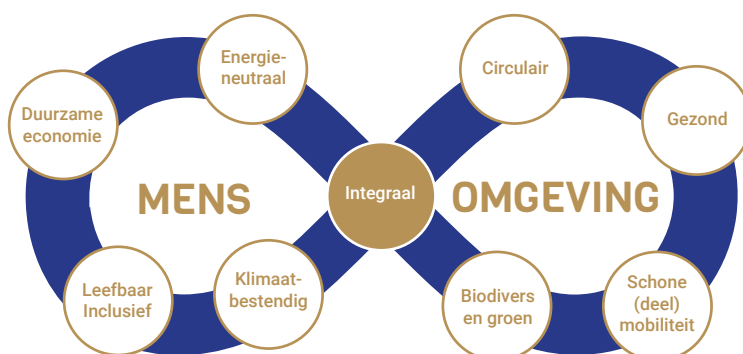
Een mooi voorbeeld van participatie binnen duurzaamheid is de regeling 'Van Grijs naar Groen'. Met de regeling wil gemeente Hengelo de komende jaren graag alle wijken in Hengelo vergroenen. Per wijk is hiervoor 75.000 euro beschikbaar. De regeling is een samenwerking tussen de gemeente en de inwoners. Inwoners melden grijze gebieden in hun wijken aan die ze willen vergroenen. De gemeente kijkt naar de haalbaarheid en van de ideeën binnen het budget en koppelt aan de inwoner terug. Mochten er te veel aanmeldingen voor projecten zijn, dan wordt er gestemd. De gemeente gaat vervolgens over de uitvoering.

Conclusie

De komende jaren maken we een grootschalige verandering door naar een duurzame samenleving. Deze contouren schetsen de hoofdlijnen van de koers op basis waarvan we verder met de stad in contact willen, gericht op het bekrachtigen en vergroten van de stadsbrede beweging naar duurzaamheid.

Als gemeente werken we hieraan aan de hand van het Hengelse Achtje. De ambitie is een integraal duurzame samenleving te worden. Ons doel: in 2050 is Hengelo een duurzame stad. De indicator hiervoor: onze voetprint. We gebruiken daarbij acht uitgangspunten en de global goals voor duurzame ontwikkeling als basis.

Hengelo, stad van verbinding

Uitgangspunten:

1. We doen het hier samen als stad. En netwerken van lokaal tot internationaal
2. Rol overheid: ondersteunen, samenwerken, reguleren, realiseren
3. We doen het slim en lerend, creatief en innovatief
4. We doen het mens- en natuurinclusief
5. Integraal, multifunctioneel en flexibel ruimtegebruik
6. Maatschappelijke waarde gebruiken voor afweging
7. Kansen pakken en creëren
8. Participeren, communiceren en uitnodigen met gedrag als basis

Slot

We doen al veel voor duurzaamheid. Verder ingrijpende inzet is echter nodig, zowel van onszelf als van anderen, om voldoende tempo en slagkracht te maken voor Hengelo duurzame stad in 2050. Uitwerking daarvan vindt plaats in samenspraak en samenwerking met de stad.

Bronnen en referenties:

- ¹ www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/pbl-2021-integrale-circulaire-economie-rapportage-2021-4124.pdf
- ² IPCC-rapport 'Climate Change 2021: The Physical Science Basis'.
- ³ Duurzaamheidspeilingen Hengelopanel: Factsheet Energie en Duurzaamheidspeiling Hengelo.pdf
- ⁴ Klimaatdialogen: link nog niet online
- ⁵ Strategisch plan Twente Board: 01092020_Strategie_2020-2025_TwenteBoard_Strategieplan.pdf
- ⁶ Volkskrant 20-11-'21, SIGMUND, Peter de Wit
- ⁷ Rapport 'Our common future': Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development (un-documents.net)
- ⁸ Voetafdruk Nederland.nl
- ⁹ PBL rapport 2021, Halvering van de Nederlandse voetafdruk: Halveren van de Nederlandse voetafdruk (pbl.nl)
- ¹⁰ Kadernota Hengelo 2021-2024: 3080557 Kadernota 2021-2024.pdf (hengelo.nl)
- ¹¹ Omgevingsvisie Hengeloos Buiten: Hengeloos buiten!
- ¹² Omgevingsvisie van Provincie: Omgevingsvisie Overijssel - Provincie Overijssel
- ¹³ Nationale omgevingsvisie: Nationale Omgevingsvisie (NOVI) - De Nationale Omgevingsvisie
- ¹⁴ Klimaatakkoord Parijs: Klimaatbeleid | Klimaatverandering | Rijksoverheid.nl
- ¹⁵ Regeerakkoord: coalitieakkoord-2021-2025.pdf
- ¹⁶ Het verhaal van Hengelo
- ¹⁷ Nieuwe Energie Hengelo
- ¹⁸ Regionale Energiestrategie Twente | Samen de stap maken
- ¹⁹ Klimaatatlas Twente - Vechtstromen
- ²⁰ Verlies aan biodiversiteit: waarom is dit een probleem en wat zijn de oorzaken? | Nieuws | Europees Parlement (europa.eu)
- ²¹ Deltaplan Ruimtelijke adaptatie 2018 - Klimaatadaptatie (klimaatadaptatienederland.nl)
- ²² Concept Klimaatadaptatiestrategie
- ²³ Kadernota Hengelo 2021-2024: 3080557 Kadernota 2021-2024.pdf (hengelo.nl)
- ²⁴ 150224 GROENPLAN HENGELO
- ²⁵ Afvalloos Twente - Regio Twente
- ²⁶ Hengeloos buiten!
- ²⁷ Circulair bouwen vraagt om souplesse (twente.com)
- ²⁸ Hengeloos buiten!
- ²⁹ Gezonde Leefomgeving | RIVM
- ³⁰ Raad voor de leefomgeving en infrastructuur | (rli.nl)
- ³¹ Energieakkoord voor duurzame groei | SER
- ³² Regionale Energiestrategie Twente | Samen de stap maken
- ³³ Koersnota mobiliteit Hengelo knooppunt van Twente.pdf
- ³⁴ 01092020_Strategie_2020-2025_TwenteBoard_Strategieplan.pdf
- ³⁵ Laten we gaan denken in Twents geluk (twente.com)
- ³⁶ 01092020_Strategie_2020-2025_TwenteBoard_Strategieplan.pdf
- ³⁷ Actueel Inkoop- en aanbestedingsbeleid (regiotwente.nl)
- ³⁸ Klimaatspagaat RJ Renes 2021
- ³⁹ Kennis- en innovatieagenda (KIA) voor de Nederlandse Topsector Creatieve Industrie, 2019
- ⁴⁰ Nieuwe Energie Hengelo
- ⁴¹ Hoe stimuleer je duurzaam gedrag? | EOS Wetenschap

Colofon

Januari 2022. Uitgave van de gemeente Hengelo. Aan de inhoud van deze brochure kunnen geen rechten ontleend worden.

Bezoekadres stadhuis
Burgemeester van der Dussenplein 1

Postadres
Postbus 18, 7550 AA Hengelo

Telefoonnummer
14-074

E-mail
Gemeente@hengelo.nl

Colofon

Januari 2022. Uitgave van de gemeente Hengelo.
Aan de inhoud van deze brochure kunnen geen rechten
ontleend worden.

www.hengelo.nl

Gemeente
Hengelo